

İQTİSADI İNFORMASIYANIN İDARƏ OLUNMASINDA MÜASİR TEKNOLOGİYALARIN ROLU

Nurmetov A.R.

(BDU, Tətbiqi riyaziyyat və kibernetika fakültəsi)

nalauddin1996@list.ru

Xülasə: Təqdim olunan işdə informasiya texnologiyalarının hazırkı vəziyyəti, onların inkişaf dinamikası, perspektivləri, qabaqcıl informasiya texnologiyalarının biznesin, iqtisadi fəaliyyətin idarə olunması sahəsində tətbiqinin üstünlükləri və bu texnologiyalardan istifadənin səmərəliliyi məsələləri öyrənilir.

Açar sözlər: informasiya texnologiyası, sinergetika, sinergetik effekt, strategiya

Baxılan işdə informasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində müəssisələrin iqtisadi fəaliyyətində baş verən müsbət dəyişikliklər öyrənilir. Müasir dövrdə müəssisələrdə iqtisadi fəaliyyətin artırılması üçün müxtəlif istiqamətlər üzrə informasiya texnologiyalarından istifadə olunur. İşçi qruplara dəstək üçün informasiya texnologiyalarından istifadə aşağıdakı cədvəldə göstərilmişdir:

İşçi qruplar	Problemlər	Dəstək üçün informasiya texnologiyaları
Layihə üzərində işləyən qruplar	Gündəlik görüşlərin siyahısı	Görüş planlayıcısı, elektron-poçt, rabitə, internet
Komitələr	Yüksək iş yükü, aralıq rabitə	Elektron bülleten lövhələr, video/kompüter konfransı, elektron-poçt
Digər işçi qruplar	Fəaliyyət göstərmək, iclaslarda iştirak etmək, iclasların keyfiyyəti, iclaslar arasında əlaqə	Görüş planlayıcısı, elektron poçt, rabitə, intranet Xüsusi paket proqramlar

Müəssisələr operativ informasiya mübadiləsi etmək və məqsədlərinə qısa müddət ərzində çatmaq üçün müxtəlif informasiya texnologiyalarından istifadə edirlər. İnformasiya texnologiyası – dedikdə yeni keyfiyyətli məlumat əldə etmək, əmək intensivliyini azaltmaq, informasiya ehtiyatlarından istifadə proseslərinin səmərəliliyini artırmaq üçün məlumatların toplanması, işlənməsi, saxlanması, ötürülməsi və təqdim olunması əməliyyatlarını həyata keçirmək üçün metod-proqram və aparat birləşməsindən istifadə edən qurğu nəzərdə tutulur. İnformasiya texnologiyaları müəssisəyə rəqiblərlə müqayisədə məhsulların maya dəyərini azaltmağa və ya xərcləri artırmadan onlarla eyni istehlak dəyərinə malik məhsulları buraxmağa imkan verir.

Aşağıdakı cədvəldə informasiya texnologiyalarına əsaslanan yeni məhsul və xidmətlərin siyahısı verilmişdir.

Yeni məhsullar və xidmətlər	Onların əsasında dayanan İT
Onlayn bankçılıq	Şəxsi kompüter şəbəkələri, İnternet
Pul hesablarının idarə olunması	Korporativ istifadəçi hesab sistemləri
Elektron birjalar	Menecer və birja maklerinin avtomatlaşdırılmış iş yerləri
Beynəlxalq və milli hava yolları, otellərdə rezervasiya sistemləri	Beynəlxalq Telekommunikasiyaya əsaslanan rezervasiya sistemləri
Elektron ticarət	İnternet, müştərilərin korporativ məlumat bazaları
Səs poçtu	Rəqəmsal şəbəkələr və rabitə sistemləri
Xüsusi hazırlanmış məhsullar	CAD/CAM sistemləri

İnformasiya sistemləri və texnologiyalarının tətbiqi müəssisələrin strukturunda da dəyişikliklərə gətirib çıxarmışdır.

Aşağıdakı cədvəldə əvvəlki və müasir müəssisələr arasındakı fərqlər göstərilmişdir:

Əvvəli təşkilat	Müasir təşkilat
Böyük təşkilatların azlığı	Həm kommersiya, həm də qeyri-kommersiya sahəsində çoxlu sayda böyük təşkilatların mövcudluğu
Az sayda menecerlərin olması, orta səviyyəli menecerlərin praktiki olaraq olmaması	Çoxlu sayda menecer və orta səviyyəli menecerlərin mövcudluğu
İdarəetmə işləri çox vaxt bir-birindən fərqlənirdi və digər fəaliyyət istiqamətlərindən ayrılırdı	İdarəetmə qrupları dəqiq müəyyənləşdirilmişdir, idarəetmə işləri aydın şəkildə qəbul edilir və digər fəaliyyət istiqamətlərindən ayrılır
Təşkilatda rəhbər vəzifələrin zorla ələ keçirilməsi	Təşkilatda rəhbər vəzifəyə qanun və qaydalar çərçivəsində gəlmək
Təşkilat üçün vacib qərarlar qəbul edən az sayda insanın olması	Təşkilat üçün vacib qərarlar qəbul edən çox sayda insanın olması
Sifariş və intuisiyaya üstünlük vermək	Komanda işi və rasionallığa üstünlük vermək

Müasir müəssisələrin strukturunda baş verən dəyişikliklər ilə əlaqədar elmə yeni anlayışlar da daxil olmuşdur: sinergetika və sinergetik effekt.

Sinergetika dedikdə çoxaltma effekti (əlavə yox) verən iş üslubu nəzərdə tutulur. Sinergetik effekt dedikdə informasiya texnologiyaları və informasiya sistemlərindən istifadə etməklə müəssisənin mənfəətini artırmaq, xərclərini isə azaltmaq məsələlərinin toplusu nəzərdə tutulur. Müasir texnologiyalar müəssisələrin rəqabətliliyinin yüksəldilməsinə də imkan yaradır.

Aşağıdakı cədvəldə hər bir rəqabət səviyyəsi üçün strategiyalar, modellər və informasiya texnologiyaları göstərilir.

Səviyyə	Strategiya	Model	İnformasiya texnologiyaları
Sənaye	əməkdaşlıq, lisenziya, standart	rəqabətçi qüvvələrin modeli, şəbəkə iqtisadiyyatı	telekommunikasiya, informasiya əməkdaşlığı
Təşkilat	sinergetika, yarış sistemi	yarış sistemi	bilik sistemləri, təşkilatı idarəetmə sistemləri
Biznes	xərclərin azaldılması, rəqabətliyin təhlili	dəyər zənciri	məlumatlandırma, əlaqələrin idarə edilməsi

Strategiya dedikdə müəssisənin rəqiblərini qabaqlamaq üçün həyata keçirdiyi əməliyyatlar toplusu nəzərdə tutulur.

Ədəbiyyat

1. Автоматизированные информационные технологии в экономике: Учебник/ Под ред. проф. Г.А.Титоренко. – М.: Компьютер, ЮНИТИ, 1998. – 400с.
2. Архипова З.В., Пархомов В.А. Информационные технологии в экономике: Учеб. пособие. – Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2003 – 184 с.